

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSÉSZET- ÉS
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

„OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM”
NEVELÉSTUDOMÁNY DOKTORI ISKOLA

TÉZISFÜZET

A MAGYAR NÉPI JÁTÉK CÉL- ÉS FUNKCIÓRENDSZERÉNEK
PEDAGÓGIATÖRTÉNETI VIZSGÁLATA ÉS JELENKORI
PEDAGÓGIAI LEHETŐSÉGEI A KISGYERMEKKORI TANULÁSI
FOLYAMATOKBAN

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Készítette: BALATONI KATALIN

Témavezető: DR. HABIL. VARGA LÁSZLÓ

2022.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSÉSZET- ÉS
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI KAR

„OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM”
NEVELÉSTUDOMÁNY DOKTORI ISKOLA

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

A MAGYAR NÉPI JÁTÉK CÉL- ÉS FUNKCIÓRENDSZERÉNEK
PEDAGÓGIATÖRTÉNETI VIZSGÁLATA ÉS JELENKORI
PEDAGÓGIAI LEHETŐSÉGEI A KISGYERMEKKORI TANULÁSI
FOLYAMATOKBAN

Készítette: BALATONI KATALIN

Témavezető: DR. HABIL. VARGA LÁSZLÓ

2022.

Tartalomjegyzék

I. A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA, A KUTATÁS ALAPVETŐ CÉLJAI.....	4
II. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ SZAKIRODALMI HÁTTÉR ..	5
III. A KUTATÁS CÉLJAI ÉS KÉRDÉSFELTEVÉSEI	6
IV. A KUTATÁS MENETE ÉS MÓDSZEREI	9
V. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE.....	10
VI. A KUTATÁS TOVÁBBGONDOLÁSA.....	13
VÁLOGATOTT IRODALOMJEGYZÉK.....	14
A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓI ÉS ELŐADÁSAI AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN	19

I. A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA, A KUTATÁS ALAPVETŐ CÉLJAI

A játék és a tánc ősidők óta szerves részei az emberiségnek, a gyermeki és a felnőtt létnek, azonban alig több, mint egy évszázada része a mai értelemben vett oktatásnak. Elsősorban a testnevelés és az ének-zene területeibe ágyazódva kaptak helyet a mögöttünk álló időszakban és kapnak a mai színtereken is. A népi játék, néptánc pedagógiai irányultságú, tudományos megközelítése bármely területe nézve hiánypótló. Ebből adódóan igen magas felelősséggel párosul feldolgozása.

A gyermekjáték vagy éppen a tánc kérdéseivel már az ókori gondolkodók is kiemelten foglalkoztak. Számos filozófiai, pszichológiai, pedagógiai megközelítésből vizsgálhatjuk a játék fogalmát, funkcióját. Azonosságot az önkéntes részvételben, az önfeledt élmény azonosításában találunk, valamint abban, hogy léte szükséges és nélkülözhetetlen. (Justné, 1975) „*A tradicionális paraszti társadalomban születő gyermek a természeti és a természetfeletti erők által meghatározott rendbe született bele.*” (Ratkó, 1996. 37.o.) A magyar paraszti társadalom, a hagyományos magyar kultúra felé fordulás, Európa többi országához hasonlóan a 19. század végétől vált jelentőssé. Ekkor Európa-szerte, így hazánkban is számos olyan program jött létre, melyek a sajátos kulturális elemek átörökítését szolgálták.

A természetes életteret azonban felváltotta a kiállítás és a színpad és sokkal kisebb hányadban maradt meg az a funkció, mely a játék és a tánc, az ének területein azok eredeti céljait biztosították volna a résztvevőknek. Míg kezdetben a bemutakozóknak, a közvetítőknak még sajátja volt, hamarosan formális produkcióvá váltak a képviselt területek. Mindemellett voltak olyan kezdeményezések, mozgalmak, melyek igyekeztek fenntartani annak lehetőségét is, hogy elérhetővé tegyék, olykor visszatartsák a hagyományos értéket és annak személyes élményeit. Hamarosan az oktatási színtereken is megjelent mind a gyermekjáték, mind a tánc, inentől ezzel a kettősséggel és folyamatos kérdéssel, keresve egyensúlyát, funkcióját, hol a színpadi lét, hol pedagógiai, hol politikai célok között.

Ezen összhang mondhatni tökéletes megteremtőjeként említhetjük a 20. századi Magyarország egyik kiemelkedő alakját, Kodály Zoltánt. A népzene tudós, zeneszerző és pedagógus jelentős hatással bírt a gyermekjáték és összességében a magyar kultúra és pedagógia kapcsolatára, ezen területek társadalmi megítélésére, valamint tudományos megközelítésére. Munkássága kiemelt értékű és méltán világhírű. Konceptiójának alappillérei többek között a magyar népdalok tananyagba építése, az emberi teljesség és a magyarságtudat kapcsolata, a tiszta forrás alkalmazása, zenei anyanyelv fogalmának

bevezetése. (Pethő, 2011) Személyes és tanítványai elhivatott munkájának köszönhető, hogy az eddig vezetett terület, a magyar népi játék, a mai napig eleme, eszköze a hazai pedagógiai folyamatoknak, a gyermektáncsal és az énekkel párhuzamosan része mind az óvodai, mind az iskolai alapprogramoknak.

A magyar kultúra páratlan értékű kincse nemzetünknek, eleme a hazai oktatásnak, eszköze a pedagógiai folyamatoknak. Kiemelt fontossággal kell hát tekintenünk a benne rejlő kulturális-pedagógiai tőkére, mely magában hordozza az egyediséget, a korszerű pedagógiai szemléleteket, saját nemzeti identitásunkra építkezve, ezzel gyökeret, erős talajt biztosítva, hiszen már „*óvodáskorban a magyarság tudatalatti elemeinek beültetése, lassú kifejlesztése a feladatunk...A tudatalatti magyarság első talpköve a nyelv...a másik a zene.*” (Kodály, 1941, 10.o.) Nyelvünk és történelmünk ismerete nélkülözhetetlen kulcsa létünknek. Az ismereteken túl azonban valódi identitásunkat, a világban való értékünket kizárólag kultúránk megismeréséből nyerhetjük, melynek átadása kiemelt feladata kell legyen minden pedagógiai területnek.

II. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ SZAKIRODALMI HÁTTÉR

Az elsődleges szakirodalmi feltárások eredményeihez képest a tényleges kutatás során jóval több primer forrás állt rendelkezésemre, mint amire számítottam. Ezek jelenléte azonban fejezetenként és altémánként is változó arányban szerepel. A hagyományos paraszti kultúra gyermekvilágának feltárásához szinte kizárólagosan szekunder forrásokra építettem. Elsődlegesen olyan összefoglaló művekre, melyek egy társadalmi közeg, tájegység, település sajátosságait dolgozta fel, valamint kutatásként, összegző gyűjteményként rendezi, rendszerezi. [pl. *Bagu* (2007), *Bartók és Kodály* (1951), *Csete* (1993), *Dömötör* (1990), *Együd* (1985), *Fügedi* (1988, 1995), *Gazda* (1980, 2017), *Gönczi* (1937) *Gönyei* (1958), *Hutter* (2013), *Justné* (1975), *Kiss* (2000), *Kresz* (1942), *Lajos* (1940), *Lázár* (2002), *Martin* (1995), *Novák* (2000), *Szabó* (1986, 1995)] A további, diakronikus kutatás során jelentős arányú elsődleges forrást vizsgáltam, kiemelten az intézményi szintereken belül megvalósuló nevelési és oktatási folyamatok feltárásának tekintetében. Ezek között számos útmutató, vezérkönyv, utasítás, tanterv, gyűjtemény, előadás és jegyzőkönyv szerepelt. [pl. *Bardóczi* (1928), *Györgyfalvay* (1962), *Györgyfalvay és Osskó* (1961), *Kiss és Péterfy és Pósa és Tihanyi* (1893), *Magyary és Szentpál* (1955)]

Ezen eredmények társadalmi, kulturális és művelődési háttérének vizsgálatához többnyire másodlagos forrásokat használtam fel. [pl. *Dobszay* (1984), *Falvay* (1977, 1990), *Forrai* (1951a, 1951b, 1975), *Halmos* (2006, 2012), *Kaposi* (1963, 1965, 1975, 1981), *Keszler* (1965, 1997), *Kodály* (1939, 1943, 1945, 1958), *Mészáros* (1982, 1988, 1996), *Németh* (1994, 2012, 2013), *Osskó* (1960), *Pethő* (2012), *Pukánszky* (2001, 2005), *Vásárhelyi* (1972, 1974), *Vitányi* (1964, 1981)]

Nehézséget okozott, hogy a különböző fejezetek és alfejezetek tekintetében megközelítőleg azonos mélységű eredményhez jussak a két nagy történelmi időszak során, továbbá leginkább a második világháborút követő időszak politikai rendszerének elvárása szerinti kommunikációs megközelítéseket is kiemelt kritikai szemlélettel igyekeztem feldolgozni. A jegyzőkönyvek, előadások több esetben ellentmondásos adatokat közöltek, így ezekben az esetekben további szakirodalmi feltárássra volt szükség.

A folyamatos szakirodalmi kutatás számos új perspektívára mutatott rá a disszertáció témafeldolgozásával kapcsolatban. Olyan tartalmakhoz juthattam el, melyek új értelmezést és egyben új irányokat is mutattak a pedagógiai csomópontok meghatározásában. Ezen szakirodalmak értéke felbecsülhetetlen a téma feldolgozását illetően.

III. A KUTATÁS CÉLJAI ÉS KÉRDÉSFELTEVÉSEI

A kutatást a kérdések csoportosításával öt részre osztottam, mely a célkitűzéseket is ilyenformán rendszerezi. Ez a periodizálás már a történelmi idővonalat jeleníti meg az egyes időszakok pedagógiai csomópontjait vizsgálva. Ebből adódóan a célkitűzések hasonló indíttatásúak, mégis minden résznek fellelhető a sajátos irányultsága.

A hagyományos paraszti kultúra népi játék és gyermektánc világára irányuló kérdések:

- Milyen pedagógiai cél és funkció területek jelentek meg a hagyományos paraszti kultúra játék világában?
- Miként jelent meg a tánc a hagyományos paraszti kultúra gyermekvilágában?

Ahhoz, hogy megfelelően el tudjuk helyezni a népi játék és gyermektánc területeit a jelenkori pedagógiai folyamatokban, szükséges, hogy ismerjük az időszakot, melyben természetes formáiban, közegeiben voltak jelen a gyermekek mindennapjaiban. Fontos megvizsgálni, hogy milyen célokat, funkciókat vélünk felfedezni mai pedagógiai tudásunk

szerint. A fejezet célja tehát feltárni a hagyományos gyermekvilág játéka és tánca irányuló sajátosságait, melyek a kutatás kiindulópontjaként szolgálnak.

Pedagógiatörténeti csomópontok szerepeire vonatkozó kérdések a századfordulótól a felszabadulásig:

- Milyen események, programok kísérték a paraszti kultúra átalakulását, felbomlását 19. század utolsó évtizedében és a 20. század elején?
- Milyen mozgalmak jelentek meg a századfordulót követően, melyek céljai között a gyermektánc és a népi játékok területei is megtalálhatók?
- Az életreform és reformpedagógia kapcsolatba hozható e a gyermektánc és a hagyományos népi játék világával, ha igen, milyen kontextusban valósul meg?
- Milyen oktatás- és kultúrpolitikai szemléletek, hatások jelentek meg a századfordulótól a második világháborúig, melyekben teret kaptak a gyermektánc, népi játék kérdéskörei?

A második rész a századfordulótól a második világháborúig tartó időszak pedagógiatörténeti csomópontjait vizsgálja. Célja, ezen időszakban a népi játék, néptánc intézményen belüli és kívüli megjelenési felületeinek, színtereinek feltárása és bemutatása. Továbbá olyan programok, mozgalmak megismerése, melyek hatással voltak a népi játék és gyermektánc intézményesülésének, a hagyományos közegből való kiválásnak, továbbéltetésnek folyamatára.

Kodály Zoltán munkásságának hatásaira vonatkozó kérdések:

- Kodály Zoltán munkásságában milyen cél és funkció területek jelennek meg a népi játékok, népdal, néptánc kapcsán?
- Milyen koncepció alapján kerül a népi játék a pedagógiai folyamatokba, milyen szerepet tölt be a zenei nevelési eszköztárban?
- Milyen intézményen belüli és intézményen kívüli kezdeményezések, mozgalmak valósulnak meg Kodály Zoltán munkássága által?

Kodály Zoltán munkássága olyannyira jelentős a magyar kultúra és pedagógia együttes megjelenésének tekintetében, hogy szükségességét érzem külön fejezetet szentelni munkásságának, melyben kifejezetten a játék, tánc, ének, nemzeti nevelés területeinek pedagógiai megközelítéseinek irányából kerül bemutatásra koncepciója, mely felidézése újra lendületet és irányt adhat jelenkorunk pedagógiai kérdéseinek is.

A magyar népi játék, gyermektánc intézményesülése, intézményen kívüli megjelenése, professziótörténete, pedagógiatörténeti csomópontokra irányuló kérdések 1945 és 1996 között:

- Milyen intézményen belüli és intézményen kívüli színterei voltak a gyermektánc és a népi játék világának?
- Milyen módon jelent meg a népi játék, gyermektánc a köznevelési intézmények programjaiban, az 1971-ben és 1989-ben kiadott óvodai nevelés programjában és az azt követő időszakban, 1996-ig bezárólag, valamint az általános iskola közoktatási törvényei 1995-ig, az első NAT megjelenéséig?
- Miként valósult meg a népi játék és néptánc oktatásának képzésprofessziója?
- A Táncházmozgalom során milyen módon jelent meg a gyermektánc és a népi játék, milyen hatásai voltak a mozgalom létrejöttének?

Az utolsó történeti szakasz a jelenkor előtt, az 1945 és 1996 közötti időszak. Ennek a fejezetnek célja a néptáncoktatás professziótörténetének bemutatása, a különböző pedagógiai színterek feltárása, az aktuális pedagógiai célok, funkciók megismerése a második részhez hasonlóan az intézményen belüli és kívüli színterek vizsgálatával.

A jelenkori képzésre, alapprogramra, gyakorlatra irányuló kérdések:

- Milyen módon jelenik meg a jelenkori (2022-ben hatályos) az Óvodai nevelés országos alapprogramjában a népi játék és gyermektánc?
- Az óvodapedagógus képzésben megjelenik e, és ha igen, milyen módon a gyermektánc és a népi játék?
- Megjelenik e az óvodai szabad játéktevékenység során a népi játék?
- Milyen tevékenységterületekben kap helyet a népi játék az óvodai életben?

A kutatás végső célja, hogy a hipotézisben foglalt álláspontot igazolja vagy cáfolja azáltal, hogy párhuzamba helyezem az óvodapedagógus képzés – alapprogram – gyakorlat eredményeit. Itt tehát a cél bemutatni az alapprogramban található területeket, a képzésben megjelenő tartalmakat, a gyakorlati megvalósítást és végül rávilágítani a feltételezett disszonanciára.

Hipotézis:

A kutatás fő vonulata egy sajátos terület, a népi játék és gyermektánc oktatásának pedagógiatörténeti feltárása, ahol a kutatási kérdésekben megfogalmazott irányok kerülnek előtérbe. A megfogalmazott hipotézis azonban egy jelenkori problémára fókuszáló, igazolást vagy cáfolást váró jelenség, mely előremutató mind a képzés, mind a gyakorlat irányába.

Ahhoz azonban, hogy teljes egészében, a maga komplexitásában lássuk az állítást, ismernünk kell mindazt a történeti sajátosságot, mely a dolgozatban teret kap. Így nyer érvényességet maga a feltevés:

A magyar népi játék, gyermektánc képzésben, gyakorlatban, alapprogramokban meghatározott tartalma, cél és funkcióterülete nem mutat összhangot. A pedagógusképzés nem biztosítja az alapprogramokban meghatározott tartalmakat, a gyakorlat ellentétes az alapprogramokban megjelenő általános pedagógiai és módszertani szemlélettel.

IV. A KUTATÁS MENETE ÉS MÓDSZEREI

A disszertáció felépítését a különböző pedagógiatörténeti csomópontok felkutatására és feldolgozására építve határoztam meg a kutatás kezdetekor, amit a téma diakronikus és szisztematikus vizsgálatával vezettem végig. Ennek eredményeként a kutatás elsődleges módszereiként a dokumentum- és tartalomelemzést választottam, egy kérdőívessel kiegészítve.

A kutatómódszertan típusát tekintve többségében a kvalitatív metodológia elvére épül, mely során az értelmezés sok esetben holisztikus, társadalmi konstrukcióra utaló, étékorientált. A téma mindennapi gyakorlati és elméleti munkásságomban való jelenléte is beleszövődött a kutató jelenségek feldolgozásába. Ennek eszköze a primer és szekunder források dokumentum és tartalomelemzése.

A kutatást összességében a kvalitatív szemléletű metodológia típusai közül a pedagógiai etnográfia csoportjába sorolható kérdései alapján, amely olyan alternatívákat kínál, amik leírják, értelmezik, magyarázzák a jelenségeket. Eredményei útmutatóként is funkcionálhatnak és felhasználhatók a pedagógiai színterek résztvevői számára. (Szabolcs, 2001)

Azokban a kérdésekben, melyek a hipotézist alkották, illetve melyek történeti adatokra épültek, azonban a kvantitatív megközelítés számszerűségét, objektív eredményekre alapuló, statisztikai értékeket adó szemléletét választottam. Ennek módszere a kutatás során a dokumentumelemzés és a kérdőív.

V. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGZÉSE

A kutatás minden egyes témakörében új és új ingerek értek. Olyan forrásokra, eseményekre, összefüggésekre találtam, melyek részben megerősítették, alátámasztották azt a képet, mely eddigi kutatásaim során kirajzolódott, de számos új perspektívájára is fény derült a népi játék, néptánc oktatástörténetének, intézményi integrációjának és intézményen kívüli világának. Ezen területek pedagógiai vonatkozására irányuló kutatások hiánya sokszor nehézséget okozott a téma nagyságából, időszerűségéből, szükségszerűségéből adódóan, hisz többször is eluralkodott rajtam az a kétségbeesés, hogy a vállalt feladatom mellé még mennyi hiánypótló kutatásra lenne szükség ahhoz, hogy komplexen átlássuk ennek a szakterületnek a teljes történetét, melyet én most igyekeztem határozott vonalvezetéssel történeti síkon tartani.

Az első részben kettős témafeldolgozással jutottam el egyrészt a hagyományos paraszti kultúra gyermekképehez, valamint a népi játékok, néptánc gyermekek életében betöltött céljához, funkciójához, formájához, megjelenési módjához. E témához illesztve vizsgáltam a népi játék és tánc elsődleges feldolgozásának tudományos megközelítéseit, tipológiai rendszereit. A feldolgozás során kirajzolódott az a cél és funkciórendszer, mely előzetes feltételezésem szerint is komplex módon, érzelmi, értelmi, szociális és mozgásos kompetenciák szerint, korosztályi sajátosságoknak megfelelően valósultak meg a gyermekek életében támogató, nevelő, tudásátadó attitűddel kiegészülve. Elsődleges formája a szabad játék, a funkcionális – fejlődést segítő játék, a szórakoztató és a társadalmi rendben való elhelyezkedés szerinti szerepvállalás, melyet a táncba és a szokásokba való nevelődés folyamata tükröz vissza legegységesebben számunkra. A népi játék hagyományos paraszti kultúrában megjelenő tulajdonságai párhuzamba hozhatók az óvodai alapprogramban megjelölt célkitűzésekkel. Korosztályi, nemi sajátosságai azonban nem, vagy csak részben azonosak a mai gyakorlattal. A gyermekek és a felnőttek táncos világa nem különül el egymástól tartalmi tekintetben, hanem a táncos kompetencia, táncos mozgáskészség és a táji sajátosságra jellemző stílus és formavilág elsajátításának folyamata valósul meg a korosztályi sajátosságok mentén. Így a pedagógiai folyamatokban ma is alkalmazott gyermektánc megnevezés nincs összhangban a hagyományos paraszti kultúrában megvalósuló táncba nevelődés jelenségével.

A századfordulótól a második világháborúig vizsgált időszakban Magyarország viharos történelmi helyzetében, a társadalmi változások és reakciók nyomán, valamint Kiss Áron, Bartók Béla, Kodály Zoltán kiemelkedő kutatói és pedagógiai szerepvállalásának köszönhetően, a népi játék, népdal, népzene és a néptánc mind az intézményen belüli, mind azon kívüli szintereken jelentős utat tett meg. Ennek sikeres háttérét biztosította az a nemzeti szellemű politikai vonulat, mely támogatója és ösztönző ereje volt a magyar kultúra széleskörű megjelenésének. A népi játék, mondóka, népdal, néptánc világa helyet kapott a korszak tanterveiben és utasításaiban, vezérkönyveiben is. Az elsődleges kutatások eredménye igazolódik abban, hogy az óvodai, iskolai szintereken a testnevelés és az ének tantárgyakban, valamint az anyanyelvi nevelésben kapnak helyet a hagyományos gyermekkultúra elemei. A vizsgált dokumentumok tartalmaiból és az azokról közzétett forrásanyagokból körvonalazódik, hogy már a századforduló legelején jelentős egybemosódása valósul meg a népi játékok, gyermekdalok eredeti szövegeinek, dallamainak, az írott szövegeknek, dallamoknak. Ez a mai napig érzékelhető jelenség.

A reformpedagógiai és életreform törekvések az individuum, a gyermekközpontú és művészetpedagógiai szemlélet, a természetközelség, a testi nevelés, a közösségi tér elveinek tekintetében azonosság igazolható a hagyományos közösségek, a tudásátadás módszereinek, az életmódbeli sajátosságainak területeiben.

Az intézményen kívüli szinterek legjelentősebb kezdeményezései, melyek a hagyományos magyar kultúra tartalmára épülve valósultak meg: a Regöscserkészlet, mint ifjúsági mozgalom, a Gyöngyösbokréta, mint hagyományőrző felnőtt és a „Nagykarácsony éccakája” mint hagyományos szokásokon alapuló gyermekprogram, melyekből megszületett a máig tartó gyermek és felnőtt táncmozgalom.

Az európai társadalmi jelenségekkel párhuzamban a hagyományos magyar kultúra tudományos és pedagógiai, döntően intézményen belüli, de azon kívüli szinterek alakulásának, fejlődésének kiemelkedő személyisége Kodály Zoltán és meghatározó koncepciója a kodályi szemlélet. A zenei nevelés és az emberré válás alapjaként jelenik meg munkásságában a népi játék, mondóka, gyermekdal, népdal, nemzeti mozgás, tánc, összességében a nemzeti-társadalmi össz cél eszköztáraként. Ének-zenei tagozatú iskolai modellje egyrészt keretet biztosított ezen elemek pedagógiai célú felhasználásához, másfelől a néptánc, mint önálló tantárgy elsőként ebben a formában valósulhatott meg. Az óvoda világában kiemelt helyet és szerepet biztosított a népi gyermekjátékoknak, mintegy kizárólagos kiindulópontként meghatározva azok alkalmazását. Tudományos

munkásságának módszerei és eredményei a tánckutatás alappilléreivé váltak, melynek létrejöttében is jelentős szereppel bírt.

A második világháború utáni időszakban robbanásszerűen megnő mind a felnőtt, mind a gyermek néptáncgyűttesek száma. Egyre erőteljesebben megjelenik a már a század első felében is érzékelhető cél és funkciókeresés problémája, valamint kiemelkedő kérdéssé válik minden pedagógiai színtér tekintetében a szakképzett oktatók hiánya. A politikai-társadalmi viszonyok is egyre távolabb viszik a színpadi-művészi elvárások által a mozgalom gyökerétől mind a játék, mind a tánc területeit. A kutatás eredményeként jelentős csomópontként tekinthetünk intézményi keretek között Kodály Zoltán és Forrai Katalin koncepciójának egyre szélesebb körben való megjelenésére, az ének-zenei tagozatú iskolákban megvalósuló néptáncoktatásra, azokra a kísérletekre, melyek pedagógiai megközelítésből, a kornak megfelelő módszerekkel, tudományos szinten vizsgálták a tantárgyi integráció elemeit és azokra a szakirodalmakra, melyek a néptáncoktatás tartalmára és módszereire irányultak. A megnövekedett igények, a tánc tudományi kutatások nyomán a népi játék, néptáncoktatás képzésprofessziója is megvalósult, a néhány hetes képzéstől a főiskolai szintű pedagógus szakképesítésig.

Az intézményen kívüli színtereken kiteljesedett gyermektáncmozgalom teret kapott az utánpótlás együttesek, úttörő csoportok és együttesek, és iskolai szakkörök keretein belül egyaránt. A táncmozgalom gyermek és felnőtt világára egyaránt a legnagyobb hatást, a Táncházmozgalom megjelenése és kibontakozása okozta, melynek élményalapú szemlélete újra segítette visszatalálni a hagyományos paraszti kultúra célkitűzéseire és funkcióterületeire.

Az utolsó, ötödik részben egy kérdőíves kutatással összegzem az eddigi történeti eredményeket és ezzel igyekszem igazolni vagy cáfolni a kutatási kérdésekben és a hipotézisben megfogalmazott állításokat, valamint a disszertáció céljaként kitűzött szerepvállalásom szerint visszacsatolást ábrázolni a jelenkori gyakorlat és problématerületek irányába. Ennek eredményeként látható, hogy az óvodai alapprogramban megjelenő gyermektánc a minta értékelése szerint, a pedagógusképzésben csupán a kitöltők 24%-ának tanulmányában jelent meg, valamint, hogy a hagyományos paraszti kultúrában megvalósuló szabad játékelmény, mely a kodályi koncepcióban is kiemelt helyet kap, kis százalékban jelenik meg azoknál az óvodapedagógusoknál, akik nem végeztek népi játék, néptánc módszertan területeken kiegészítő továbbképzéseket. Ezzel igazolódik az az állítás,

miszerint az alapprogram, a képzés és a gyakorlat nem mutat összhangot tartalom, cél és funkció értelmében sem.

VI. A KUTATÁS TOVÁBBGONDOLÁSA

Már a bevezető részben megfogalmaztam, hogy a néptánc és népi játék pedagógiai vonatkozású, bárminemű kutatása hiánypótló. Ez a megállapítás tovább erősödött bennem. Ebből adódóan a kutatás közben egy-egy rész feldolgozása során mindvégig hiányérzetem volt, hiszen annyi perspektívája van ennek a területnek melyek feltárása nélkülözhetetlen annak érdekében, hogy a jövőben tovább tudjuk építeni a magyar kultúra pedagógiai integrációjának lehetőségeit.

Bízom benne, hogy az a történeti összegzés, mely most elkészült, kiindulópontja lehet további kutatásoknak és hasznos építőeleme lehet a pedagógusképzésnek is. A következő átfogó kutatás melyet szeretnék megvalósítani, szerves része ennek a munkának. A szakirodalmi feltárás során nagyon gazdag anyaggal szembesültem a történeti elemek mellett módszertani területen is. A kutatás e két megközelítés egymáshoz fésülésével fog egy egészet alkotni.

Továbbá fontosnak tartom az 1948 után alakult műhelyek, szakszervezeti, vállalati csoportok működésének mélyebb feltárását is, melyek jelenléte jelentős hatással bírt az intézményi keretek között megvalósuló gyermektánc mozgalomra is.

Végül pedig szükségességét látom a komplex pedagógiatörténeti vizsgálaton túl egy olyan kutatás megvalósításának, mely hatástanulmányként közelíti meg a magyar kultúra elemeinek megjelenését a mai pedagógiai gyakorlatban és eredményeként esetlegesen azoknak készség és képesség-, személyiségfejlesztő hatásaira összpontosít.

VÁLOGATOTT IRODALOMJEGYZÉK

1. A Magyar Táncművészek Szövetségének munkabizottsága (1983): A táncművészet oktatása Magyarországon. In: Kaposi Edit (szerk.): *Táncművészeti Dokumentumok* 1983. 81-89.
2. Andrásfalvy Bertalan (2019): *Jövők gyökere*. Magyar Művészeti Akadémia Kiadó, Budapest.
3. Andrassy Mária és Vitányi Iván (1979): *Ifjúság és kultúra*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
4. Antal László (2012): Adalékok a népi játék és néptánc iskolarendszerű oktatásának történetéhez a kezdetektől 1952-ig. In: Bolvári-Takács Gábor (szerk.): *Táncművészet és Tudomány*. IV. Magyar táncművészeti Főiskola, Budapest. 11-18.
5. Bagu Balázs (2007): *Hosszú lábú gólya...* Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest.
6. Bardóczi Pál (1928, szerk.): *A magyar kisdednevelés vezérkönyve*. Budapest székesfőváros Házinyomdája, Budapest.
7. Bartók Béla és Kodály Zoltán (1951, szerk.): *A magyar népzene tára I. Gyermekjátékok*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest.
8. Bolvári-Takács Gábor (2017): *Táncos tanévek 1950-2017*. Magyar Táncművészeti Egyetem, Budapest.
9. Bús Imre (2013): *Tanulmányok a gyermekkultúráról*. PTE IGYK és a Gyermekkultúra Kutatócsoport, Szekszárd.
10. Csete Balázs (1993): *A jászkiséri gyermek élete a születéstől a házasságig*. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, Szolnok.
11. Dobszay László (1984): *A magyar dal könyve*. Zeneműkiadó, Budapest.
12. Dömötör Tekla (1990, szerk.): *Magyar Néprajz – Népzene, Néptánc, Népi játék*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
13. Dr. Cseke Dénes és Dr. Cs. Balkányi Lenke és Lévay Pálné (1960): *Testnevelés az óvodában*. Tankönyvkiadó, Budapest.
14. Dr. Kaposi Edit (1965, szerk.): *Magyar tánc történet*. Népművelési Intézet, Pozsony.
15. Együd Árpád (1985): *Szántódpusztá és környéke szájhagyománya*. Somogy megye Tanácsának Idegenforgalmi Hivatala.
16. Falvay Károly (1977): Játék és táncos mozgás az iskolában. In: *Tánc tudományi Tanulmányok 1976-1977*. 139-153.

17. Falvay Károly (1990): *Ritmikus mozgás – énekes játék*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
18. Felföldi László (1987): Rituális táncok a magyar néptáncagyományban. In: *Ethnographia* XCVIII. évf. 2-4. 207-226.
19. Foltin Jolán (1984): *A tánc és a közoktatás kapcsolata*. Amatőr néptáncosok országos értekezlete. Népművelési Intézet, Budapest.
20. Forrai Katalin (1951a): Énektanítás az óvodában. In: *Gyermeknevelés* 1951. április. 23-25.
21. Forrai Katalin (1951b): Énektanítás az óvodában. In: *Gyermeknevelés* 1951. július-augusztus. 58-60.
22. Forrai Katalin (1975): *Ének az óvodában*. Zeneműkiadó, Budapest.
23. Fügedi Márta (1988): *Gyermek a matyó családban*. Herman Ottó Múzeum, Miskolc.
24. Fügedi Márta (1995): A gyermek a matyó társadalomban. In: T. Bereczky Ibolya (szerk.): *Gyermekvilág a régi magyar falun*. Tóth László, Szolnok. 243-249.
25. Gazda Klára (1980): *Gyermekvilág Esztelneken*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest.
26. Gönczi Ferenc (1937): *Somogyi gyermek*. Csurgói könyvtár, Kaposvár.
27. Gönyei Sándor (1958): Tánctanulás falun. In: *Tánctudományi Tanulmányok I.* 1958. 133-134.
28. Györffy István (1939): *A néphagyomány és a nemzeti művelődés*. Államtudományi Intézet Táj- és Népkutató Osztálya, Budapest.
29. György Martin (2020): Hungarian Dance Dialects. In: János Fügedi, Colin Quigley, Vivien Szőnyi és Sándor Varga (szerk.): *Foundations of Hungarian Ethnochoreology: Selected Papers of György Martin*. Hungarian Heritage House, Budapest. 216-308.
30. Györgyfalvay Katalin (1962): Az ének-zene tagozatú általános iskolákban folyó néptánc-tanításról. In: *Táncművészeti Dokumentumok* 1983. 27-42.
31. Györgyfalvay Katalin és Osskó Endréné (1961): *A néptánc tanterve és utasítása*. Tankönyvkiadó, Budapest.
32. Halmos Béla (2006): A tánc házmozgalomról. In: Sándor Ildikó (szerk.) *A betonon is kinő a fű. Tanulmányok a tánc házmozgalomról*. Hagyományok Háza, Budapest. 7-21.
33. Halmos Béla (2012): *Meg kell a búzának érni*. Kairosz Kiadó, Budapest.
34. J. Huizinga (1990): *Homo Ludens*. Universum Kiadó, Szeged.
35. Justné Kéry Hédvig (1975): *Ősi és népi játékok élményfolyása és jelentőségük*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

36. Kaposi Edit (1963): A magyar néptáncművészet fejlődésének problémái. In: *Táncművészeti Értesítő* 1963/1. 19-42.
37. Kaposi Edit (1965): A néptáncmozgalom kialakulása a felszabadulás után. In: *Táncművészeti Értesítő*. 1965. 14-23.
38. Kaposi Edit (1975): A tánc helye és szerepe az ifjúság testi nevelésében. In: *Táncművészeti Dokumentumok*. 1983. 47-64.
39. Kaposi Edit (1977b): Közoktatás és tánc. In: *Táncművészet*. 1977/3. 1-2.
40. Kaposi Edit (1983): A testnevelés keretében, az 1974-1977 között folytatott táncoktatás-kísérletről. In: *Táncművészeti Dokumentumok*. 1983. 65-71.
41. Keszler Mária (1965): A magyar gyermektáncmozgalom történetéből. *Táncművészeti Értesítő*. 1965/4. 140-160.
42. Keszler Mária (1997): A magyar gyermektáncmozgalom történetéből II. In: *Tánc tudományi Tanulmányok*. 1996-1997. 89-98.
43. Kiss Áron (2000): *Magyar gyermekjáték gyűjtemény*. Holnap Kiadó, Budapest.
44. Kodály Zoltán (1939): Magyarság a zenében. In: Katona Ádám (1974, szerk.): *Néphagyomány, zenekultúra*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 133-187.
45. Kodály Zoltán (1945): Zenei köznevelés. In: Katona Ádám (1974, szerk.): *Néphagyomány, zenekultúra*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. 227-232.
46. Kodály Zoltán (1958): *Zene az óvodában*. Zeneműkiadó, Budapest.
47. Kresz Mária (1997): *Gyermekjátékkutatás*. Magyar Népművészet Oktatásáért Alapítvány, Budapest.
48. Lajos Árpád (1940): *A magyar nép játéka*. Franklin Társulat, Budapest.
49. Lázár Katalin (2002): *Gyertek, gyertek játszani I.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.
50. Maácz László (1991): Rendszerváltások a magyar tánc kultúrában. In: *Tánc tudományi tanulmányok*. 1991. 7-25.
51. Magyary Gizi és Szentpál Mária (1955): *Útmutató a néptánc-csoportok vezetéséhez*. Zeneműkiadó, Budapest.
52. Mészáros István (1988): *Óvodai nevelésünk másfél évszázada*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
53. Micheál Houlahan und Philip Tacka (1995): *Kodály in the Kindergarten Classroom*. Oxford University Press, New York.
54. Muharay Elemér szerk. (1954): *Népi gyermekjátékaink – az általános iskola I-II. osztályában*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.

55. Nagy Béláné (1989): *Táncosjátékok az óvodában*. Óvónők Modern Kiskönyvtára, Budapest.
56. Németh András (2012): Népi kultúra, életreform és nevelés. In: Bolvári-Takács Gábor, Fügedi János, Mizerák Katalin és Németh András (szerk.): *A hagyományos tánc kultúra metamorfózisa a 20. században*. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest. 128-155.
57. Németh András (2013): Az életreform társadalmi gyökerei, irányzatai, kibontakozási folyamatai. In: Németh András és Pirka Veronika (szerk.): *Az életreform és reformpedagógia-recepció és intézményesülési folyamatok a 20. század első felében*. Gondolat Kiadó, Budapest. 11-54.
58. Németh András (2013): Életreform-törekvések és táncpedagógiai reformok a 20. század első felében. In: Beke László, Németh András és Vincze Gabriella (szerk.): *Mozdulat- magyar mozdulatművészet a korabeli társadalom és művészet tükrében*. Gondolat Kiadó, Budapest. 15-51.
59. Niedermüller Péter (1985): Folklor és folklorizmus a mai sajtóban. In: Niedermüller Péter (szerk.): *Folklor és tradíció II*. MTA Néprajzi Kutató Csoport, Budapest. 65-79.
60. Novák Ferenc (2000): A gyermekkor táncalkalmai. In: Virágvölgyi Márta, Felföldi László (szerk.): *A széki hangszeres népzene*. Planétás Kiadó, Budapest. 50-56.
61. Osskó Endréné (1960): Megszületőben a magyar gyermektánc-pedagógia. In: *Néptáncos* 7. 37-38.
62. Pálfi Csaba (1969): A Gyöngyösbokréta története. In: *Tánc tudományi Tanulmányok*. 1969-1970. 115-159.
63. Pávai István (2018): *Kodály Zoltán és a magyar tánc*. http://www.epa.hu/02500/02557/00034/pdf/EPA02557_magyar_zene_2018_02_161-179.pdf?fbclid=IwAR2XIHTyVUJ_WhHDDScjOr2m4xBvj0vQbJevX3QjOqZCwUsPOIa8QvhXKmA letöltés ideje: 2022. 01. 29.
64. Pethő Villó (2012): Kodály zenepedagógiájának életreform elemei. <http://www.parlando.hu/2012/2012-6/2012-6-07-Petho.htm> Letöltés ideje: 2018.07.26.
65. Pukánszky Béla (2001): *A gyermekkor története*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
66. Pukánszky Béla (2005): *A gyermek a 19. századi magyar neveléstani kézikönyvekben*. Iskolakultúra, Pécs.
67. Pukánszky Béla (2005): Kodály Zoltán zenepedagógiai munkásságának életreform motívumai. In: Németh András, Mikonya György és Skiera Ehrenhard (szerk.): *Életreform és reformpedagógia – nemzetközi törekvések magyar pedagógiai recepciója*. Gondolat Kiadó, Budapest. 192-213.

68. Ratkó Lujza (1995): Táncba nevelődés a nyírségi gyermek életében. In: T. Bereczky Ibolya (szerk.): *Gyermekvilág a régi magyar falun*. Tálás László, Szolnok. 493-520.
69. Romsics Ignác (1999): *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó, Budapest.
70. S. Laczkovits Emőke (1995): A gyermek a falusi társadalomban és a családban. In: T. Bereczky Ibolya (szerk.): *Gyermekvilág a régi magyar falun*. Tálás László, Szolnok. 425-439.
71. Szabolcs Éva (2003): Gyermekkortörténet: Új elméleti megfontolások In: Pukánszky Béla (szerk.): *Két évszázad gyermekei*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest. 9-17.
72. Szabolcs Éva (2011): *Gyermekből tanuló*. Gondolat Kiadó, Budapest.
73. Szilágyiné Szentpál Mária (1949): *Gyermektáncok*. Egyetemi Nyomda, Budapest.
74. Vadasi Tibor (1974): Táncház-mozgalom. In: *Táncművészeti értesítő*. 1974/2. 44-50.
75. Vitányi Iván (1964): *A magyar néptáncmozgalom története*. Népművelési Intézet, Budapest.
76. Volly István (1941): *Népi Játékok*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

A SZERZŐ PUBLIKÁCIÓI ÉS ELŐADÁSAI AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN

2022.

Balatoni Katalin – Lévai Péter

„Így kell járni...” az élményalapú néptánc és népi játék, mint pedagógiai jógyakorlat

Előadás, absztraktfüzet. Elhangzott: 2022.05.07. VIII. Nemzetközi Tánc tudományi Konferencia – Tánc a változó világban, Budapest (2022)

Hagyományos magyar gyermekkultúra átörökítésének és pedagógiai alkalmazásának innovációja az óvodában.

Előadás. Elhangzott: 2022.04.28. 15. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencián, Sopron (2022)

2021.

A magyar kultúra helye és szerepe a pedagógiában

Előadás. Elhangzott: 2011.11.19. Változások a pedagógiában – a pedagógia változása III. Tudományos Konferencia, Esztergom (2021)

Gyermektánc, gyakorlat, képzés

Előadás. Elhangzott: 2021.09.04. 14. Képzés és Gyakorlat Nemzetközi Neveléstudományi Konferencián, Sopron (2022)

2020.

Népi kultúránk hagyományos elemeinek integrálása

Előadás. Elhangzott: 2020.10.22. VII. Szándék és Valóság Konferencia. ONLINE

2019.

A népi játék, néptánc, nemzeti nevelés pedagógiai kapcsolatai, eredményei

Előadás. Elhangzott: 2019. A gyermekkultúra vizsgálatának interdiszciplináris megjelenése a 21. században Konferencia, Sopron

A magyar kultúra, mint kötelesség, lehetőség az oktatásban

Előadás. Elhangzott: 2019. Komáromi Nyári Egyetem, Komárom, (2019)